

Sygn. akt XV C 1817/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lipca 2013 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku, XV Wydział Cywilny

w składzie następującym :

Przewodniczący: SSO Urszula Malak

Protokolant: st. sekr. sąd. Iwona Mrajska

po rozpoznaniu w dniu 19 czerwca 2013 r. w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) w O.

przeciwko (...) w S.

o stwierdzenie nieważności uchwały

I.ustala, że uchwała nr (...) Zarządu pozwanej (...) w S. z dnia 9 października 2012 r. jest nieważna;

II.zasądza od pozwanego (...) w S. na rzecz powoda (...)w O. kwotę 397 zł (słownie: trzysta dziewięćdziesiąt siedem złotych) tytułem kosztów procesu, w tym kwotę 180 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

UZASADNIENIE

Powódka (...) w O. wniosła o ustalenie, że uchwała nr (...) Zarządu pozwanej (...) w S. z dnia 9 października 2012 r. jest nieważna. Nadto, powódka wniosła o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, iż Zarząd (...) wydał uchwałę, na mocy której postanowił wezwać powódkę do usunięcia w terminie 14 dni uchybienia w działalności (...) polegającego na niedokonaniu do dnia 31 sierpnia 2012 r. odpisów aktualizujących wartość udzielonych pożyczek i kredytów przeterminowanych według zasad obowiązującego rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. Zdaniem powódki § 4 i 5 rozporządzenia z dnia 30 grudnia 2011 r. został wydany poza delegacją ustawową. W świetle niekonstytucyjności § 4 i 5 rozporządzenia nie znajduje ono zastosowania i nie można według tych przepisów oceniać prawidłowości działalności (...). W konsekwencji zaskarżona uchwała jest sprzeczna z art. 41 ust. 1 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych, a przez to nieważna.

W odpowiedzi na pozew pozwana (...)wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwana wskazała, iż na mocy art. 39 ust. 1 ustawy sprawowała nadzór nad kasami w zakresie zgodności ich działalności z przepisami prawa. W tym kontekście bez względu na wyrażane przez pozwaną poglądy w odniesieniu aktów prawnych dotyczących kas, po ich skutecznym wprowadzeniu do obrotu prawnego pozwana była obowiązana do ich stosowania oraz na podstawie art. 39 ust. 1 do sprawdzania zgodności działalności kas z tymi przepisami, dopóki nie zostaną one wyeliminowane z obrotu prawnego. Pozwana wskazała również, iż uchwała z dnia 9 października 2012

r. została doręczona powódce w dniu 18 października 2012 r., co oznacza, że termin do usunięcia naruszenia upływał 1 listopada 2012 r. Natomiast w dniu 27 października 2012 r. weszła w życie ustawa z 2009 r., zgodnie z którą pozwana nie ma już w stosunku do kas uprawnień nadzorczych, w tym do zawieszenia ich działalności i ustanowienia zarządcy komisarycznego.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Uchwałą nr (...) z dnia 9 października 2012 r. Zarząd (...) działając na podstawie art. 41 ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych wezwał (...) z siedzibą w O. do usunięcia w terminie 14 dni od dnia otrzymania uchwały uchybienia w działalności (...) polegającego na niedokonaniu do dnia 31 sierpnia 2012 r. odpisów aktualizujących wartość udzielonych pożyczek i kredytów przeterminowanych według zasad rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo - kredytowych. Powyższa uchwała została doręczona (...) w O. w dniu 18 października 2012 r.

(okoliczności niesporne)

(...) w O. nie zastosowała się do wezwania.

(okoliczności niesporne)

Sąd zważył, co następuje:

Sąd uznał za wiarygodne załączone do akt sprawy dokumenty, których autentyczność i prawdziwość nie była kwestionowana w toku procesu przez strony. Ich prawdziwość i rzetelność nie budziła również wątpliwości Sądu.

Sąd oddalił wniosek dowodowy o przesłuchanie w charakterze strony W. K. na okoliczność stanu finansów spółdzielczych kas oszczędnościowo - kredytowych określonego według reguł rozporządzenia z dnia 30 grudnia 2011 r. W ocenie Sądu okoliczności, na które miał zostać przesłuchany W. K. pozostawały bezprzedmiotowe dla rozstrzygnięcia sprawy. Spór w sprawie dotyczył bowiem wyłącznie zagadnień prawnych związanych z ważnością uchwały z dnia 9 października 2012 r. Konsekwencje, jakie dla oddania stanu finansowego spółdzielczych kas ma rozporządzenie z dnia 30 grudnia 2011 r. pozostają bez znaczenia dla wyniku sprawy.

Stan faktyczny w niniejszej sprawie był między stronami niesporny, zaś istota sporu sprowadzała się do rozstrzygnięcia, czy istnieją podstawy do stwierdzenia nieważności uchwały Zarządu (...) w S. z dnia 9 października 2012 r. jako sprzecznej z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa.

Powództwo w niniejszej sprawie oparte było na treści art. 189 kpc. Zgodnie z art. 189 kpc powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Przesłanką materialno-prawną powództwa o ustalenie jest interes prawny, rozumiany jako niepewność dotycząca szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych wynikająca z przewidywanego lub uzewnętrznionego ich kwestionowania. Niepewność ta może wynikać z przyczyn faktycznych lub prawnych, a potrzeba ustalenia - z sytuacji prawnej powoda. Interes prawny podlega - zgodnie z zasadą aktualności - ocenie według stanu na chwilę orzekania. Oznacza to, że brak podstawy do uwzględnienia powództwa o ustalenie jeżeli powód utracił interes prawny w toku postępowania (tak Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 13 lutego 2007 r., I ACa 907/06). W ocenie Sądu dla oceny istnienia interesu prawnego powoda w stwierdzeniu nieważności uchwały z dnia 9 października 2012 r. bez znaczenia pozostaje okoliczność, iż w dniu 27 października 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych, a utraciła moc ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach, na podstawie art. 41 ust. 1 której to ustawy pozwana skierowała do powódki uchwałę z dnia 9 października 2012 r. Zgodnie z art. 63. ust. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. Kasa (...) sprawuje kontrolę kas w zakresie zgodności ich działalności z przepisami prawa oraz prawidłowości prowadzonej gospodarki finansowej. Kasa (...) działając przez upoważnione przez nią osoby, zwane dalej "kontrolerami", jest uprawniona między innymi do żądania pisemnych lub ustnych informacji i wyjaśnień oraz okazania dokumentów lub innych nośników informacji,

jak również udostępnienia danych związanych z działalnością kasy, a organy kasy i jej pracownicy obowiązani są do udzielania żądanych wyjaśnień i wszelkiej pomocy.

Niezależnie więc od tego, którą ustawę stosować, powódka ma interes prawny w ustaleniu nieważności uchwały z dnia 9 października 2012 r. jako, że pozwana sprawuje w dalszym ciągu kontrolę w zakresie zgodności działalności kas z przepisami prawa.

W dalszej kolejności należało więc rozważyć, czy istnieją podstawy do stwierdzenia nieważności uchwały z dnia 9 października 2012 r. jako sprzecznej z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa.

Zgodnie z art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych Kasa (...) może wezwać kasę do usunięcia stwierdzonych uchybień w wyznaczonym terminie. Uchwała (...) Kasy wzywająca do usunięcia uchybień musi mieć swoją podstawę również w innych, poza art. 41 ust. 1 ustawy, przepisach prawa materialnego.

W ocenie Sądu uchwała zarządu (...)z dnia 9 października 2012 r. nie znajduje oparcia w ustawie i jest sprzeczna z przepisami ustawy o rachunkowości. Została ona, zdaniem Sądu, uchwalona na podstawie przepisów rozporządzenia z dnia 30 grudnia 2011 r. wydanego poza delegacją ustawową.

Należy wskazać, iż zgodnie z art. 92 ust. 1 Konstytucji rozporządzenia mogą być wydawane na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Upoważnienie to powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia, zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu. Ustawodawca zobowiązany jest w sposób precyzyjny i szczegółowy wskazać zakres delegacji. Brak stanowiska ustawodawcy w tej kwestii musi być interpretowany jako nieudzielenie w danym zakresie kompetencji normodawczej, której nie można domniemywać. Z powyższego wynika, że wzajemne relacje pomiędzy ustawą a rozporządzeniem oparte są zawsze na założeniu, że akt wykonawczy konkretyzuje przepisy ustawy. Wydany może być tylko w zakresie określonym w upoważnieniu, w jego granicach i w celu wykonania ustawy w zgodzie z normami konstytucyjnymi, a także z wszystkimi obowiązującymi ustawami. Akt wykonawczy jest tym samym ściśle związany z wolą ustawodawcy, wyrażoną w ustawowej delegacji.(wyrok TK z dnia 22 marca 2007 r., U 1/07).

Zgodnie z prezentowanym w orzecznictwie i judykaturze poglądem rozporządzenia ustanowione z przekroczeniem delegacji ustawowej i niezgodne z ustawą nie wiążą sądów powszechnych. Zatem w przypadku wydania rozporządzenia niezgodnego z ustawą oraz poza delegacją ustawową sąd powszechny nie jest związany takim rozporządzeniem również przed stwierdzeniem jego niekonstytucyjności przez Trybunał Konstytucyjny. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w licznych orzecznictwie. Między innymi w wyroku z dnia 23 kwietnia 2008 r. (III K 475/07) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że zgodnie z treścią art. 178 ust. 1 Konstytucji RP sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. Oznacza to, że sędziowie zachowują uprawnienie do samodzielnej oceny i ustalenia zgodności podustawowych aktów normatywnych z ustawami, przy okazji rozpatrywania m.in. spraw karnych, a w razie stwierdzenia ich niezgodności z ustawami odmowy ich zastosowania w konkretnej sprawie. Powinność odmowy zastosowania niezgodnego z ustawą podustawowego przepisu normatywnego wynika z nałożonego na sędziego obowiązku stosowania ustaw. Ponadto, zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2007 r. (III K 206/07) w zakresie badania konstytucyjności aktów niższego rzędu niż ustawa sędziowie zachowują samodzielność ostatecznej decyzji o stosowaniu prawa i nie muszą występować do Trybunału Konstytucyjnego o rozstrzygnięcie wątpliwości w tym zakresie.

Jedynie na marginesie należy wskazać, iż obecnie przed Trybunałem Konstytucyjnym toczy się sprawa o zbadanie zgodności § 4 i 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 roku w sprawie szczegółowych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych z przepisami art. 35b i art. 81 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości oraz art. 92 Konstytucji RP, art. 2, art. 7, art. 22, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 2 Konstytucji RP (U 2/12). W sprawie tej stanowisko zajęli Prokurator Generalny oraz Minister Finansów. Prokurator Generalny przedstawił stanowisko, że § 4 i 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 roku są niezgodne z art. 35b i art. 81 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości oraz art. 92 ust.

1, art. 7, art. 22 i art. 31 ust. 3 Konstytucji, są natomiast zgodne z art. 2 i nie są niezgodne z art. 92 ust. 2 Konstytucji. Z kolei Minister Finansów wniósł o stwierdzenie, iż § 4 i 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 roku są zgodne z art. 81 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości oraz nie są niezgodne z art. 35 b ustawy o rachunkowości oraz są zgodne z art. 92, art. 2, art. 7, art. 22, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 2 Konstytucji.

W ocenie Sądu rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 grudnia 2011 r. zostało wydane z naruszeniem delegacji ustawowej. Stosownie do art. 81 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, minister właściwy do spraw finansów publicznych określi w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii (...), szczególne zasady rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, w tym zakres informacji wykazywanych w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego. Ustawodawca określił więc podmiot upoważniony do wydania rozporządzenia i zakres regulacji rozporządzenia, pomijając jednakże wytyczne dotyczące treści aktu wykonawczego, czyli sposobu, w jaki dana materia powinna zostać uregulowana. Jak wynika przy tym z art. 81 ust. 2 pkt 10 intencją ustawodawcy było ustalenie szczególnych, a więc uwzględniających specyfikę spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, zasad rachunkowości. W upoważnieniu do wydania rozporządzenia powinny zatem zostać określone wskazówki dotyczące merytorycznej treści rozporządzenia odnoszące się do skok. Takie wytyczne nie zostały zaś zawarte w art. 81 ust. 2 pkt 10 ustawy. Wytycznych tych nie da się wyprowadzić z zasad prowadzenia rachunkowości zawartych w ustawie o rachunkowości, które stanowią jedynie ogólne reguły jej prowadzenia wspólne dla różnego rodzaju podmiotów. W ocenie Sądu brak jest również upoważnienia do uregulowania w rozporządzeniu zasad i sposobu dokonywania odpisów aktualizujących wartość udzielonych pożyczek i kredytów. Ustawodawca nie wskazał w art. 81 ust. 2 pkt 10 na możliwość uregulowania tej materii w rozporządzeniu. Jak słusznie wskazuje powód taka delegacja ustawowa została natomiast wydana w zakresie dotyczącym zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków.

Należy natomiast wskazać, iż zasady dokonywania odpisów aktualizacyjnych na poziomie ustawowym uregulowane zostały w art. 35b. ust. 1 ustawy o rachunkowości odmiennie niż w rozporządzeniu z dnia 30 grudnia 2011 r. Zgodnie z powyższym przepisem wartość należności aktualizuje się uwzględniając stopień prawdopodobieństwa ich zapłaty poprzez dokonanie odpisu aktualizującego, w odniesieniu do:

- 1) należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości - do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym;
- 2) należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego - w pełnej wysokości należności;
- 3) należności kwestionowanych przez dłużników oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna - do wysokości niepokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności;
- 4) należności stanowiących równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego - w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania;
- 5) należności przeterminowanych lub nieprzeterminowanych o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców - w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności.

Z kolei § 4 rozporządzenia z dnia 30 grudnia 2011 r. nakładają na (...) obowiązek uwzględnienia przy dokonywaniu odpisów aktualizacyjnych wartość udzielonych pożyczek i kredytów, w tym naliczonych, lecz niezapłaconych odsetek (podstawa dokonywania odpisów), w wysokości:

1) co najmniej 35% podstawy dokonywania odpisów w przypadku, w którym ustalony przez kasę termin spłaty co najmniej jednej z rat pożyczki, kredytu lub odsetek został przekroczony o trzy miesiące i nie przekracza dwunastu miesięcy;

2) 100% podstawy dokonywania odpisów w przypadku, w którym ustalony przez kasę termin spłaty co najmniej jednej z rat pożyczki, kredytu lub odsetek został przekroczony o dwanaście miesięcy.

Zatem rozporządzenie nakłada na skok obowiązek uwzględnienia przy dokonywaniu odpisów wszystkich rat pożyczek, kredytów i odsetek, których termin płatności został przekroczony o trzy miesiące, natomiast ustawa jedynie w konkretnie określonych wypadkach. § 4 rozporządzenia jest więc sprzeczny z art. 35 b ustawy. Nadto, w § 5 rozporządzenia uregulowano katalog zabezpieczeń, o które może zostać pomniejszona podstawa dokonywania odpisów aktualizujących wartość należności. Zagadnienie to nie zostało uregulowane w ustawie o rachunkowości. Zatem w rozporządzeniu nastąpiło uzupełnienie materii regulowanej ustawą, pomimo braku do tego podstawy. Takie działanie stanowi działanie poza delegacją ustawową i narusza art. 92 Konstytucji oraz przepisy ustawy o rachunkowości.

W ocenie Sądu, skoro rozporządzenie z dnia 30 grudnia 2011 r. zostało wydane z naruszeniem delegacji ustawowej, brak było podstaw do wezwania powódki do usunięcia uchybienia polegającego na niedokonaniu odpisów aktualizacyjnych wartości udzielonych pożyczek i kredytów zgodnie z przepisami rozporządzenia. W istocie nie można bowiem zarzucić powódce dopuszczenia się uchybienia w zakresie prowadzenia rachunkowości. Oznacza to, iż pozwana nie posiadała kompetencji do wydania uchwały w trybie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. Zatem jej działanie było sprzeczne z tym przepisem, a zatem podjęta uchwała, jako sprzeczna z przepisami ustawy - nieważna.

Co więcej należy również wskazać, iż uchwała wzywająca do usunięcia uchybienia jest sprzeczna z art. 35 b ustawy. Sprzeczność czynności prawnej z przepisami prawa należy rozumieć szeroko. Zachodzi ona nie tylko wtedy, gdy zakaz dokonania określonej czynności wynika wprost z przepisu ustawy, ale także wtedy, gdy pewna dziedzina stosunków prawnych została określona przez ustawę, a z czynności prawnej wynika, że jej treść jest sprzeczna z tymi uregulowaniami jako, że nakłada na stronę inne niewymienione w ustawie obowiązki. W niniejszej sprawie pozwana wydając uchwałę z dnia 9 października 2012 r. nałożyła na powódkę obowiązek prowadzenia rachunkowości zgodnie z uregulowaniami zawartymi w rozporządzeniu, które sprzeczne są z przepisami ustawy o rachunkowości.

Mając powyższe na względzie zdaniem Sądu uchwała wydana przez pozwaną nie znajdowała oparcia w przepisach prawa powszechnie obowiązującego i była sprzeczna z ustawą o rachunkowości. W związku z powyższym Sąd na mocy art. 58 k.c. i art. 189 kpc orzekł jak w punkcie I wyroku.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. i stosownie do zasady odpowiedzialności za wynik procesu wyrażonej w treści art. 98 § 1 kpc, a także na mocy 99 kpc, art. 27 pkt 8a ustawy z dnia 28 lipca o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Na koszty procesu w niniejszej sprawie składały się koszty zastępstwa procesowego w kwocie 180 zł, koszty opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł oraz koszty opłaty od pozwu w wysokości 200 złotych.